

Landets største organiserte ulvejakt

Vaktmester Chr. Haneborgs jaktberetning fra 1854

Av red. Per Erik Nilsen

I gamle dager var det alltid prinsipp å drepe udyr så snart man fikk sjansen til det. I våre dager da faunaen begynner å bli nokså redusert på rovdyr og alle andre viltarter, kan det være interessant å høre litt om gamle dager, da man måtte verge verdifull buskap mot bjørn, ulv, jerv og gaupe. Men det lå vel den gang ikke så lite sport i jakten på større dyr også. Derfor finner man i folketradisjonen, i topografiske og historiske skrifter en mengde fortellinger om storjegeren, han som skaut hundrevis av bjørn, et utall av jerv, ulv og gaupe. Det ligger et romantisk slør over den ensomme veidemannen, senesterk, mager og utholdende, han som møtte huldra og ble merket for livet av skogsmystikken og av friheten i skogen.

Men det var nok ikke alltid man kunne se rovdirenes herjinger i det romantiske skjæret. I enkelte perioder var ulveplagen så stor at prestene bad i kirkene til Gud om at han måtte utrydde rovdirene. Man kan vel slå fast at bønner nå nesten er gått i oppfyllelse. Men i den tiden da rovdirene herjet som verst, var det ikke måte på hvor grådig gråbeinen kunne være. Den første perioden man kjenner til er fra 1740 og en 20-års periode framover. Da ble det innført skuddpremie for første gang.

Den siste ulveperioden vi kjenner til er fra 1850–60-årene. Da ble det betalt skuddpremie for 3000 ulv her i landet.

Svenskene tidlig ute

Svenskene var ute med organisert jakt i kampen mot ulven så tidlig som i 1442. I Kristoffer av Bayerns landlov het det at hver husbond har plikt til å holde fangstnett som var nødvendig for å få has på ulven i skogsterreng. Hit søkte den gjerne når den ble forfulgt, og her ble det satt fangstgjerder og postert ved alle åpninger.

P. Chr. Asbjørnsen har oversatt en bok fra svensk: Om Ulve- og Rævefangst. Her leser en: «Undertiden har man vel, når ulven har grasseret alt for stærkt, anstillet stor Driv- og Klapjakt her i landet; man da sjælden har havt eller villet underordne sig noen anden Anfører enn Brændevinsdunken, kan man gjøre sig et Begreb om Resultaterne: Spetakel, Skrig, Forvirring og Hurlumhei har jaget Rovdyrene mange Mil foran Jagten, og det eneste Vildt jeg ved der er bleven skudt ved en sådan Leilighed, var en Hund og et Par Lægge som fik et dyktigt Skud Gråbeinshagl ved en Klapjagt, om jeg ikke erindrer feil, på Øvre Romerige.»

Asbjørnsen forteller også om ulvejakt ved hjelp av griselocking. Man kjørte grisen i en sluffe rundt på et vann om vinteren, og dersom grisen ikke skrek tilstrekkelig, ble den kløpet bak etter trukket i halen.

I Stor-Elvdal ble det holdt gravøl på gråbein, og sunget spesielle gråbeinsviser.

Den største åtefangst man kjenner til er fra Nordre Hemnes gård i Høland. Her ble det lagt ut en hesteskrott med gift omkring år 1800, og om morgenen lå det seks gråbein døde ved siden av denne. Men det hendte også at gråbeinen gikk seierrikk ut av kampen. Slik var det på Klava gård i Høland på 1700-tallet. Der ble en gjetergutt revet i hjel av ulven i skogen øst for gården.

Klappjakt på ulv med 500 mann

Den største klappjakt på ulv man kjenner til i Norge sto offiseren og jegeren Chr. Haneborg på Fosser for i året 1854. Han organiserte etter militært mønster 500 mann i kampen mot udyret, og har nedtegnet jakten slik:

«1854 var et særdeles slemt ulveår. Udyrene gjorde skade på stort og smått fe på Mangenskogen, hvor jeg fikk i stand et formerlig oppbud til rasjonell klappjakt. Oppbudet på 500 mann ble delt i fire armékorps. Det søndre bestående av hølendinger og setskoginger ble kastet ut i en kjede fra Aamodt i Setskog etter veien til Tangen, og drev nordover mot Mangenskogen og Bolskog. Vestarméen, aurskogingene, besatte postene fra syd og nordover fra plassen Høgseth i Aurskog, og drev østover mot Mangenskogene. Nordarméen, folk fra Nes, Rakeie, Bjørknes og Ovlien drev nordfra over Ovlienskogene mot Mangan, og Østarméen endelig fra Eidskog i Hedemark og Skillingmark i Sverige tok post i passasjene mellom sjøer og vann ved Bolfoss. Ved søndre Mangan skulle nord- og vestarméen gjøre holdt. Sydarméen skulle gjøre en sving til høyre, nordarméen til venstre, slik at fløyene kunne sluttes til vestarméens kjede. Et kanonskudd fra Garsjøhøyden skulle være signalet når denne manøver var utført. Dermed skulle hele den samlede arméen rykke i linje østover mot holdene i Bolfoss.»

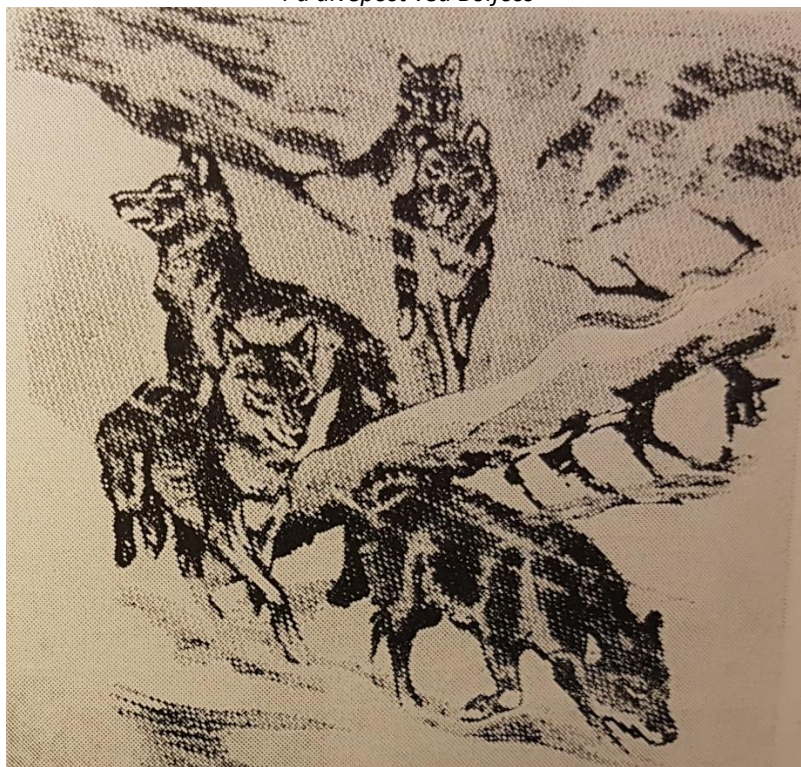
Vaktmester Christian Haneborg (1807–1905)

To ulver drept – men bjørnen slapp unna

«Oppbudsstyrken var utstyrt med halvmåner, lurer og trommer så den gjorde et svare spetakkel. En av sydarméens førere gikk trett, slik at avdelingen kom i uorden. En bjørn så sitt snitt til å unnsnippe i en glippe som da ble åpen i drevet. Under fremrykningen ble en ulv skutt av Anders Øiseth fra Molidalen. Torstein Karteruds børs klikket da han siktet på tre av ulvene som kom til ham. På holdlinjen ved Bolfoss ble det skutt på to ulver, men ingen av dem ble igjen på stedet. Senere fant man en død ulv i Rakeieåsen, og den var visst en av dem det ble løsnet krutt og bly på. Siden den gang skal ulven visstnok ikke ha vist seg på Mangenskogen eller nede i bygdene. Men det var ikke bare på Mangenskogen ulven ble borte. Det samme kunne berettes fra flere andre steder i landet.»

På ulvepost ved Bolfoss

Ulven angrep helst i flokk

Kilder: Historisk Årbok for Norsk Skogbruksmuseum. Vermlandsjegeren nr. 15 for 1962/63.